

Faglig forum for helhetlig og økosystembasert forvaltning av norske havområder			
Hovedprosess:	Faglig grunnlag for revidering og oppdatering av forvaltningsplanene i 2020	Prosesseier:	Miljødirektoratet
Dokumentnavn:	Verdiskaping og økosystemtjenester i revidert forvaltningsplan Barentshavet-Lofoten	Utarbeidet av:	Arbeidsgruppe verdiskaping v/Guro Børnes Ringlund
Dok.nr: Sist endret:	4/16-D 26.10.2016	Behandlet i Faglig forum:	15. november 2016

Verdiskaping og økosystemtjenester i revidert forvaltningsplan Barentshavet-Lofoten

Notat til Styringsgruppa om arbeidet med verdiskaping i revidert forvaltningsplan Barentshavet-Lofoten 26.10.2016

Innledning

Faglig forum viser til e-post fra leder av styringsgruppen 22. juni 2016, der styringsgruppen ber om "å få tilsendt et mer konkret opplegg for hvordan det faglige arbeidet knyttet til verdiskaping skal gjennomføres i Faglig forum". Vi viser også til styringsgruppens kommentarer til Endelig arbeidsplan Barentshavet- Lofoten 2016-2019 angående verdiskaping.

Arbeidet med verdiskaping under Faglig forum skjer i "Arbeidsgruppen for verdiskaping og grunnlaget for verdiskaping (økosystemtjenester)" (heretter: arbeidsgruppen). Arbeidsgruppen ledes av Miljødirektoratet (v/Guro Ringlund), og deltakere i arbeidsgruppen er Fiskeridirektoratet (Anne Kjos Veim), Oljedirektoratet (Inger Ubbe) og Kystverket (Claus Kamstrup). Sjøfartsdirektoratet er observatør i gruppen.

Arbeidsgruppen har siden januar i år jobbet med å konkretisere hva de skal gjøre i forbindelse med revideringen av forvaltningsplan Barentshavet og Lofoten når det gjelder temaet verdiskaping. Arbeidsgruppen har også begynt å planlegge hvordan temaet økosystemtjenester skal innlemmes i det faglige grunnlaget.

I dette notatet skisserer vi hvordan begge oppgaver tenkes løst. Faglig forum er opptatt av at arbeidsgruppens ressurser brukes mest mulig effektivt, og at de leverer et faglig grunnlag som er til nytte for departementene. For å sikre at omfang og tematikk tilsvarer forventningene ønsker Faglig forum og arbeidsgruppen dialog med styringsgruppen. Arbeidsgruppen stiller gjerne på et møte i SG hvis det er hensiktsmessig.

Verdiskaping

Arbeidsgruppen har siden gjenoppstart av gruppen i januar i år, jobbet med å vurdere hvilken metode som skal brukes i revideringen av forvaltningsplan Barentshavet og Lofoten, da metoden som arbeidsgruppen har brukt i tidligere arbeid er noe annerledes enn den som ble benyttet i Kunnskapsinnhentingen. Under følger en vurdering av dette, med konklusjon og anbefaling.

Bakgrunn – hva har blitt gjort tidligere?

Forvaltningsplan Nordsjøen og revidering av Norskehavet

Denne arbeidsgruppen har eksistert siden det faglige grunnlaget for forvaltningsplanen for Nordsjøen ble laget, og har også laget kapittelet om verdiskaping i faggrunnlaget for oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet. Gjennom disse to arbeidene har arbeidsgruppen utarbeidet en metodikk som fokuserer på følgende:

- 1) I størst mulig grad få fram tall for verdiskaping og sysselsetting som følger av virksomheten som foregår i eller i direkte tilknytning til havområdet.
- 2) Å få tydelige avgrensninger mellom de ulike sektorene (dvs. ingen overlapp mellom sektorene). Ved å sørge for tydelige avgrensninger, kan man summere opp et totaltall for verdiskapingen fra havområdet (jf. tabellen fra oppsummeringen i verdiskapingskapittelet i revidering Norskehavet, som også ble publisert som tabell 5.1 i Meld. St. 14 (2015-2016)).

Når det gjelder punkt 1) om geografisk avgrensning, ble det for Norskehavsrapporten fremskaffet tall for verdiskapingen og sysselsettingseffektene i hele landet som følge av næringsvirksomheten som finner sted i Norskehavet – dvs. verdiskaping fra petroleumsaktivitet lokalisert i Norskehavet, fra fisk fanget i Norskehavet, fra akvakulturanlegg lokalisert i Norskehavet og fra sjøfart i Norskehavet. For sektoren turisme var utgangspunktet aktiviteten på land langs kysten i norskehavsfylkene. For sjøfart viste det seg for krevende å få tall for den verdiskaping som finner sted som følge av den faktiske aktiviteten i Norskehavet, slik at man for denne sektoren som en tilnærming måtte ta utgangspunkt i sjøfartsaktivitet registrert i de fire norskehavsfylkene (dvs. lignende tilnærming som ble gjort i Nordsjørapporten).

Når det gjelder punkt 2) om avgrensninger mellom sektorene, ble det i Norskehavsrapporten gjort et betydelig arbeid for å sikre at verdiskapings- og sysselsettingstall ikke telles med i flere sektorer. Blant annet kan aktivitet i en sektor i noen sammenhenger regnes som en leverandørvirksomhet til en annen sektor. For eksempel er det mye av sjøfartssektoren som i praksis er leverandørvirksomhet til petroleums- og fiskerisektoren. I rapporten ble derfor verdiskapingen og sysselsettingen fordelt mellom disse sektorene, slik at tallene kunne summeres uten at det ble dobbelttelling. Dette betyr at verdiskapingsstallene fra sjøfartssektoren fremstår som vesentlig lavere enn det man tradisjonelt har beregnet som verdiskaping fra denne sektoren. Fokus var på å få beskrevet verdiskapingen i kjernevirksomhetene samt de største bidragsyterne blant den direkte leverandørindustrien til sektorene. Videre ringvirkningseffekter ble ikke vurdert og tallfestet.

Oppdatert forvaltningsplan Barentshavet/kunnskapsinnhenting

Denne arbeidsgruppen har ikke tidligere gjort noe arbeid på Barentshavet- Lofoten. I stedet satte departementene selv i gang en kunnskapsinnhentingssprosess i kjølvannet av Meld. St. 10 (2010–2011) Oppdatering av forvaltningsplanen for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten. Det er meningen at kunnskapen som ble innhentet i kunnskapsinnhentingssprosessen, skal brukes inn i revideringen av forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten. Arbeidsgruppen har derfor satt seg inn i arbeidet som ble gjort i Kunnskapsinnhenting, for å vurdere på hvilken måte dette kan brukes inn i revideringen.

Ifølge sluttrapporten for kunnskapsinnhenting var «Det overordnede målet for «Kunnskapsinnhenting – verdiskaping i nord» å undersøke hvordan Norge og Nord-Norge kan satse

på økt verdiskaping i Nord-Norge og hvilke virkninger og ringvirkninger dette kan få for samfunnslivet i Nord-Norge.» Dette målet er relativt annerledes enn for forvaltningsplanene for øvrig, hvor hensikten med verdiskapingsdelen har vært å synliggjøre de verdier som havområdene bidrar med til samfunnet, og hvor vi heller enn å se spesielt mye framover, har sett på verdiskapingen som skjer i dag (selv om Nordsjøen inneholdt noen framtidsscenarioer).

Det ble i forbindelse med kunnskapsinnhenting utarbeidet en generell likevektsmodell med regional modul, NOREG, som kan beregne ringvirkninger for de enkelte sektorene, men samtidig se hva som skjer i resten av økonomien når en sektor vokser. Modellen ble utviklet av konsultantselskapene Menon Business Economics og Vista Analyse, og er spesielt godt egnet til å analysere effekter av ulike virkemidler.

Sektorinndelingen som er gjort i NOREG, er på et noe annet format enn den som arbeidsgruppen utviklet i arbeidet med Norskehavet. Arbeidsgruppens inndeling er mer finmasket mellom sektorene. I tillegg baseres NOREG-modellen i hovedsak på tall fra fylkesvis nasjonalregnskap, og det er ikke lagt samme vekt på å finne fram til den reelle verdiskaping som finner sted i havområdet som det arbeidsgruppen gjorde i Norskehavsrapporten. Verdiskapingstallene i kunnskapsinnhenting er for øvrig utarbeidet i egne sektorrappporter (bl.a. av Menon), men det framgår ikke klart at samme metodikk er brukt for alle sektorene, og hvilken grad av sammenlignbarhet det er mellom sektorene.

Arbeidsgruppens vurdering av metoden brukt i Kunnskapsinnhenting

Arbeidsgruppen hadde et møte med Menon (Leo Grünfeld) og Vista Analyse (Annegrete Bruvoll) 4. mai. Grünfeld og Bruvoll presenterte NOREG og hva den kan brukes til.

Det er enighet i arbeidsgruppen om at NOREG-metodikken ikke virker å være den mest egnede til vårt formål. Modellen er egnet til å forklare/forutse endringer, men den sier ikke noe om hva som faktisk skjer i havet, eller om hvordan verdiskapingen fordeler seg mellom forvaltningsplanområdene. Dette må eventuelt gjøres gjennom å gjøre til dels omfattende etterberegninger. Det er heller ikke skilt mellom sektorene på samme måte som det ble gjort i Norskehavet, noe som vil føre til dobbelttelling/overlapp mellom sektorene.

Etter gruppens vurdering vil man ved bruk av modellen stå overfor mange av de samme problemene som i tidligere arbeid med verdsetting, for eksempel at det må gjøres en manuell oppdeling/fordeling av de statistiske næringskodene (nace-koder). NOREG-modellen baserer seg dessuten som nevnt på inndelingen fra Fylkesfordelt nasjonalregnskap (FNR), og som arbeidsgruppens tidligere arbeid har vist, blir det å bruke FNR-tall misvisende for å synliggjøre den verdiskaping som finner sted i havområdet. Hvilket fylke en verdiskaping føres på, kan være ganske uavhengig av hvor verdiskapingen faktisk finner sted. For eksempel er det mye av verdiskapingen fra petroleumssektoren som tilfaller Oslo og andre fylker i FNR.

Anbefalingen fra arbeidsgruppen er derfor å bygge videre på arbeidet og metoden fra oppdateringen av Norskehavet, og å søke å gjøre dette enda bedre i denne runden. At sektoretatene har gjort tilnærmet det samme tidligere vil også være ressursbesparende. Det er imidlertid viktig å ha med seg at det gjenstår metodeutvikling særlig for sektorene sjøfart og turisme.

Omtale av nye næringer

I kommentarene til arbeidsplanen ber styringsgruppen om at verdiskaping fra nye næringer omtales. Arbeidsgruppen er innstilt på å sammenstille det som måtte foreligge av kunnskap om nye næringer og potensiell verdiskaping fra disse (fra bl.a. Kunnskapsinnhenting, samt nye rapporter som kommer), men ser ikke for seg å gjøre et eget, større arbeid på dette. Hvis det er konkrete næringer styringsgruppen ønsker omtalt (utover mineralutvinning til havs, som ble nevnt i tilbakemeldingen), tar Faglig forum/arbeidsgruppen gjerne imot innspill til dette. Faglig forum ser at det kan være behov for en avklaring med SG om hva man legger i begrepet nye næringer, både når det gjelder aktivitetsbeskrivelser og verdiskaping.

Ressursbehov

Arbeidet med å fremskaffe tall for verdiskaping for næringene som har sin virksomhet i og i tilknytning til forvaltningsplanområdet har i begge de to foregående rundene (Nordsjøen og oppdatering Norskehavet) medført et betydelig ressursbehov. I begge rundene har Faglig forum betalt SSB 500 000 for å hjelpe arbeidsgruppen med uthenting og bearbeiding av statistikk. Den detaljerte oppdelingen av SSBs næringskoder som ligger til grunn for fordelingen mellom sektorene, er ikke tilgjengelig via SSBs statistikkbank, og vi er derfor avhengige av SSB for å få ut informasjon på dette formatet. I tillegg har det blitt brukt ganske vesentlige ressurser i form av arbeidstid for sektordirektoratene, for å kvalitetssikre og komme med innspill til det som SSB leverte. Det er en generell utfordring at SSBs statistikk ikke er satt opp på en måte som gjør det mulig å enkelt hente ut de tallene vi er ute etter. Man kunne vurdere å bruke noe ressurser på å utvikle statistikken i en retning som gjør det enklere å få ut og fordele tallene mellom sektorer, slik at vi ikke er avhengige av bistand fra SSB for å hente ut de nødvendige tallene.

Faglig forum ber SG ta stilling til behovet for å rapportere disse verdiskapingstallene, sett i forhold til ressursbruken ved å fremskaffe dem.

Konklusjon om verdiskaping

Faglig forum slutter seg til arbeidsgruppens forslag om å ta utgangspunkt i metodikken som ble brukt i oppdatering av forvaltningsplan Norskehavet for innhenting av verdiskapingstall for næringene som har sin virksomhet i forvaltningsplanområdet i revideringen av forvaltningsplan Barentshavet og Lofoten. Dette vil kreve ressurser til konsulentbistand fra SSB, samt i form av arbeidskraft fra direktoratene. Dette vil gi en leveranse fra arbeidsgruppen som minner om det som ble levert til oppdateringen av Norskehavet, dvs. et statisk bilde av verdiskapingen for sist tilgjengelige dataår (sannsynligvis 2016), for de samme næringene som vi tidligere har omtalt. Faglig forum har forstått det slik at styringsgruppa er interessert i utvikling for verdiskapingen framover. Arbeidsgruppen har i utgangspunktet ikke planlagt å gjøre noen veldig grundige analyser av dette, men foreslår å belyse dette for eksempel ved å ta utgangspunkt i perspektivmeldingen som kommer i 2017, og gjøre noen vurderinger basert på denne. Hvis styringsgruppen ser for seg noe mer enn dette, tar vi gjerne en diskusjon om mulighetsrommet her.

Faglig forums sekretariat, med deltakere fra arbeidsgruppen, stiller gjerne på et møte i SG for å forklare dette nærmere og få styringsgruppens kommentarer. Hvis styringsgruppen ønsker en annen retning enn det vi har skissert ovenfor, ber Faglig forum om å få tilbakemelding om dette så snart som mulig.

Økosystemtjenester

En del av arbeidsgruppens mandat er å beskrive endringer og utviklingstrekk for grunnlaget for verdiskaping (økosystemtjenester) fra havområdet. Arbeidsgruppen er i startfasen med å konkretisere hvordan dette skal jobbes med i revideringen av forvaltningsplan Barentshavet og Lofoten. Arbeidsgruppens foreløpige forslag er å ta utgangspunkt i miljøtilstandsbeskrivelser og endringer i disse siden forrige plan, og se om det er mulig å beskrive disse endringene innenfor økosystemtjenesterammeverket.

Det vil etter arbeidsgruppens vurdering være for omfattende å skulle beskrive utvikling i samtlige økosystemtjenester som finnes i Barentshavet og Lofoten. For å avgrense arbeidet vil det være naturlig i denne omgang å ta tak i noen eksempler. En inngang til utvelgelsen av eksempler vil være å ta utgangspunkt i økosystemtjenester som bidrar direkte som grunnlag for verdiskaping (produserende økosystemtjenester, kanskje også kulturelle). Dette vil bidra til å koble verdiskapingsarbeidet tettere på det øvrige forvaltningsplanarbeidet. For å få til dette, er det viktig med et tett samarbeid med de som lager miljøtilstandsbeskrivelsen/indikatorgruppa. Først og fremst blir det viktig å få en oversikt over hvilke endringer (om noen) som faktisk har skjedd i miljøtilstanden. Dette må gjøres i samarbeid med folk med naturfaglig kompetanse. Når man har oversikt over dette, vil det kunne være mulig å si noe mer om hvordan dette f.eks. kan påvirke fiskeriet i området.

Som en oppstart på dette arbeidet, planlegger Faglig forum et seminar om økosystemtjenester 16. november i Oslo. Formålet med seminaret er å etablere en felles forståelse for hva økosystemtjenesterammeverket er, og hvordan det kan brukes i forvaltningsplansammenheng.

Arbeidsgruppen har utarbeidet et foreløpig program for seminaret:

- 1) Hva er økosystemtjenesterammeverket, og hvordan kan det brukes? Presentasjon av rammeverket, med vekt på å forklare overgangen fra effekter på økosystemer, via hvordan dette påvirker strømmen av økosystemtjenester, til hvordan kan vi si noe om hvordan denne endringen i strømmen av økosystemtjenester påvirker oss som samfunn.
- 2) Noen eksempler på anvendelsen av økosystemtjenesterammeverket, som også kan belyse ulike måter å synliggjøre/få fram verdiene av økosystemtjenestene på.
- 3) Kort om sentrale utviklingstrekk i miljøtilstanden i Barentshavet
- 4) Presentasjon av arbeidsgruppens foreløpige tanker om hvordan vi kan få brukt økosystemtjenesterammeverket inn i revideringen av forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten.
- 5) Diskusjon og synspunkter på arbeidsgruppens forslag.

Claire Armstrong (UiT) og Kristin Magnussen (Vista Analyse) er leid inn som innledere/eksperter. Faglig forum ønsker også å invitere interesserte fra styringsgruppen til dette seminaret.

Fremdriftsplan

I henhold til arbeidsplanen vil arbeidsgruppen levere sin delleveranse høsten 2018. Gruppen vil ta utgangspunkt i 2016-tall, hvis disse er tilgjengelige, for å få konsistens med tallmaterialet i resten av revideringen. Aktivitetsbeskrivelsen, som først foreligger i 2017, blir et viktig utgangspunkt for gruppa. Arbeidsgruppen har en grov, foreløpig arbeidsplan:

Aktivitet	Når
Avklaringer med styringsgruppen om innhold verdiskaping	Høst 2016
Seminar om økosystemtjenester	16. november 2016
Kontakt/avtale med SSB om verdiskapingstall	Vår 2017
Konkretisering av hva som skal gjøres med økosystemtjenester	Vår 2017
Skrivejobb/analyser (både verdiskaping og økosystemtjenester)	Høst 2017-vår 2018
Leveranse til Faglig forum/videre til styringsgruppen	Høst 2018

Det er arbeidsgruppen som vil ha ansvaret for utarbeidelse av denne delleveransen, men gruppen vil jevnlig rapportere til Faglig forum, og løfte eventuelle problemstillinger dit ved behov.